

uitgevers. De initiatiefnemers dragen dan ook graag aan dat een dergelijke bundel, behalve als eerbetoon aan iemand die het verdient, ook de functie heeft om een gemakkelijke toegang te verschaffen tot belangrijke artikelen die anders in obscure publicaties zouden verdwijnen. Dat argument gaat op voor een aantal van de hoofdstukken in deze bundel, in ieder geval voor drie bijdragen uit *Festschriften*, twee artikelen uit interne reeksen van de Sorbonne en het eerder genoemde artikel in het Pools. Het argument gaat echter niet op voor artikelen die oorspronkelijk opgenomen waren in voor de onderzoeker op dit gebied voor de hand liggende tijdschriften zoals *Revue historique*, de *Journal of European Economic History* of het *Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*. In dat opzicht vormt deze bundel derhalve een compromis tussen het onderzoekstechnisch bruikbare en het inhoudelijk samenhangende. Het is te hopen dat juist dat laatste deze bundel zal kunnen behoeden voor het lot dat menige hommage aan een vooraanstaande geleerde ten deel valt.

J. Thomas Lindblad

T. Oosterhuis, *Lumey, de vossestaart. Admiraal der geuzen* (Amsterdam: Bert Bakker, 1996, 253 blz., f39,50, ISBN 90 351 1778 6).

Willem van der Marck, heer van Lummen of Lumay in het Luikse, was een van de meest omstreden figuren uit de Nederlandse Opstand, zowel voor zijn tijdgenoten als voor latere geschiedschrijvers. Deze neef van de al even kleurrijke Brederode speelde een belangrijke rol in de strijd tegen Granvelle en het Verbond der Edelen. Ter bespotting van Granvelle liet hij zijn gevolg vossestaarten op de hoed dragen, wat hem zijn bijnaam opleverde. Als admiraal van de watergeuzen veroverde hij Den Briel en legde zo — achteraf gezien — de grondslag voor de onafhankelijkheid van de Verenigde Nederlanden. Hij was Oranjes plaatsvervanger in Holland in de zomer van 1572, toen de meeste Hollandse steden naar de zijde van Oranje overgingen. Maar hij staat ook bekend als de moordenaar van de rector van het Delftse Sint-Agathaklooster Comelis Musius, als de beul van de martelaren van Gorcum en de bedrijver van talloze andere 'oorlogsmisdaden' op het Hollandse platteland. In opdracht van de Staten van Holland verrichtte Coornhert een onderzoek naar zijn optreden, waarin hij tot de conclusie kwam dat de bevolking meer van de geuzenbenden te lijden had dan van de Spanjaarden. Ten slotte viel Lumey bij Oranje in ongenade en werd hij opgesloten, maar door radicale Rotterdamse schutters ook weer bevrijd en in triomf naar hun stad gevoerd. Uiteindelijk keerde hij naar zijn geboorteland terug, waar hij zich tot ieders verbazing verzoende met de katholieke kerk en zijn geconfisqueerde bezittingen herkreeg. Een verzoening met de landsheer zat er niet in, hoewel hij hiertoe wel pogingen in het werk stelde. Hij stierf jong onder niet geheel opgehelderde omstandigheden.

De biografie door Ton Oosterhuis vult een lacune. Toch is deze levensbeschrijving niet in alle opzichten bevredigend. Er zijn eenvoudig te weinig bronnen om alle facetten van Lumeys leven te belichten. Voor grote periodes is de schrijver aangewezen op de algemene literatuur over het tijdvak. Dat is een manco waaraan alle biografieën in deze periode lijden, maar het gevolg is wel dat deze biografie weinig toevoegt aan wat we al wisten. Voor een definitieve biografie zouden alle in aanmerking komende archieven moeten worden uitgekamd, maar de schrijver heeft slechts incidenteel archiefmateriaal geraadpleegd. Zijn afhankelijkheid van secundaire literatuur leidt soms tot clichématige beelden. Lumeys 'opvliegende drift' (sic) wordt bijvoorbeeld gezien als een illustratie van een algemeen verschijnsel: 'de adel droeg nog altijd een beetje de glans van de middeleeuwse ridders, maar het verguldsel was danig aan het afbladderen' (221). Waren alle edelen dan opvliedend?

Om zijn opstand te doen slagen, moest Oranje de radicale calvinisten en de veel gematigder stadsbesturen bijeenhouden. Dat was een bijna onmogelijke taak. Hij had de calvinistische edelen nodig om leiding te geven aan de oorlogsvoering, maar besepte als geen ander dat hij zonder de steun van de steden de oorlog niet kon betalen. Deze politieke spagaat verklaart dat Oranje Lumey zo lang mogelijk de hand boven het hoofd hield, tegen de wensen van de Staten van Holland in. Terecht betoogt Oosterhuis dat de ware oorzaak voor diens ontslag niet zijn misdadig optreden tegen de katholieke bevolking was, maar het feit dat zich na Oranjes overkomst naar Holland plotseling twee kapiteins op de brug bevonden. De trotse, impulsieve Lumey kon het niet verkroppen dat zijn onafhankelijke rol was uitgespeeld, terwijl Oranje het risico niet kon nemen dat Lumey zich aan het hoofd zou stellen van de calvinistische ultra's.

Dit boek biedt geen verrassende nieuwe inzichten en is ook geen definitieve biografie. Wie een vlot geschreven schets van een kleurrijk figuur uit de tijd van de Opstand wil lezen, zal er plezier aan beleven.

H. F. K. van Nierop

A. Th. van Deursen, *De hartslag van het leven. Studies over de Republiek der Verenigde Nederlanden* (Amsterdam: Bert Bakker, 1996, 464 blz., f 65,-, ISBN 90 351 1780 8).

In de lange maar koude zomer van 1996 is de grootste levende kenner van de Republiek na een hoogleraarschap van bijna 30 jaar met emeritaat gegaan. De mijlpaal is minder onopgemerkt voorbijgegaan dan de betrokkene wellicht zal hebben gewenst. Ongetwijfeld betekent zijn afscheid een aderlating voor het universitair onderwijs en onderzoek en een opluchting voor de universitaire bureaucratie. De grootste winnaar lijkt echter het wetenschappelijk onderzoek. Ongestoord kan de gedreven en begenadigde schrijver, die over een ijzeren zelfdiscipline en volharding moet beschikken, verder bouwen aan een imponerend oeuvre, dat de tand des tijds lang zal trotseren. Liefhebbers van de Gouden Eeuw kijken met spanning uit naar de biografie over prins Maurits die op stapel staat.

Naast *Bavianen en slijkgeuzen*, *Mensen van klein vermogen* en *Een dorp in de polder* vormen de verspreide wetenschappelijke geschriften de vierde pijler van het oeuvre van de scheidende hoogleraar. Hun bundeling heeft lang op zich laten wachten. Elk kent de uitnemende opstellen over figuren als Maurits, Cats en Rembrandt, over fenomenen als de Unie van Utrecht, de Raad van State en de Staat van Oorlog en over buitengewesten als Groningen en Drente; acht andere essays completeren het volumineuze boekwerk. Toch wekt de selectie enige verbazing. Hoofdstukken uit *Bavianen en slijkgeuzen* en *Jacobus de Rhoer* lijken in een bundel als deze minder op hun plaats. Enige van de fraaiste syntheses daarentegen, die een ereplaats in het boek zouden verdienen, 'Staatsinstellingen in de Noordelijke Nederlanden' alsmede 'De Raad van State onder de Republiek', schitteren door afwezigheid. Het is voor mij onbegrijpelijk hoe zoiets kan gebeuren. Gaarne zou men enkele van de minder belangrijke opstellen willen opofferen om plaats in te ruimen voor deze meesterlijke beschouwingen. Het boek sluit af met een bibliografie, die de omvangrijkheid en veelzijdigheid van het oeuvre van Van Deursen ten overvloede illustreert.

In een inleidend woord zet G. J. Schutte zijn collega in het zonnetje. Terecht meent hij dat het belang van de scheidende hoogleraar primair is gelegen in het eigen geluid dat hij laat horen. Dit geluid komt tot uiting in een aparte schrijfstijl, een eigen onderzoeksterrein, een eigen thematiek, een aparte benadering en een scherpe stellingname. Alles aan Van Deursen is even karakteristiek voor zijn persoonlijkheid, het kenmerk van de waarlijk groten. Niemand schrijft zulke korte, heldere en scherpe zinnen vol ironie en sarcasme. De taal lijkt simpel maar